

СУЧАСНА ПЕДАГОГІЧНА ОСВІТА: ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

УДК 378.091.212:78.071:005.32

МОТИВАЦІЙНИЙ АСПЕКТ МУЗИЧНО-ВИКОНАВСЬКОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНЬОГО ПЕДАГОГА-МУЗИКАНТА

Тетяна Багрій

Мелітопольський державний педагогічний університет імені Богдана Хмельницького

Анотація:

У статті висвітлено особливості мотивації музично-виконавської діяльності у процесі підготовки педагога-музиканта. Обґрунтовано безпосередній зв'язок виконавської діяльності з мотивацією. Проаналізовано процес формування та розвитку позитивної мотивації. Визначено складові комплексу педагогічної дії, які здатні забезпечити позитивне ставлення до виконавської діяльності майбутнього педагога-музиканта. Розглянуто механізми стимулювання внутрішньої та зовнішньої мотивації особистості. Виокремлено «потоківий стан свідомості» в навчальній діяльності як такий, що запускає процес підвищення мотивації. Доведено, що мотивація є рушійною силою у професійному становленні педагога-музиканта.

Ключові слова:

майбутній педагог-музикант; професійна діяльність; мотивація; зовнішні та внутрішні мотиви; музично-виконавська діяльність.

Resume:

Bagriy Tetiana. Motivational aspect of music and performance training of the future teacher-musician

The article highlights the specifics of the motivation of musical and performing activities. The problem of increasing motivation in student self-development and achieving high learning results has been updated. Attention is focused on taking into account the individual characteristics of each student in connection with the different level of pre-university training and on the importance of revealing the professional potential of an individual for his further self-improvement. The components of musical performance activity are defined. The direct connection of executive activity with motivation is substantiated. The process of formation and development of positive motivation is analyzed. The structure of the process of formation of motivation for musical and performing activities is considered. The components of the complex of pedagogical actions, which are able to ensure a positive attitude towards the performing activities of the future teacher-musician, have been identified. The importance of finding an appropriate ratio of external and internal motives of musical activity in the process of performance preparation is indicated. Examples of the positive effect of internal motivation on a person are given.

The mechanisms of stimulation of the internal and external motivation of the individual are considered. The "flow state of consciousness" in educational activity is singled out as the one that triggers the process of increasing motivation.

The role of the teacher in stimulating the positive motivation of future music teachers to improve performance skills is emphasized. It has been proven that motivation is a driving force in the professional development of a teacher-musician.

Key words:

future teacher-musician; professional activity; motivation; external and internal motives; musical performance activity.

Постановка проблеми. Сформованість чітких установок у навчанні є важливим психологічним чинником, що впливає на розвиток творчої особистості майбутнього фахівця. Сучасний випускник ЗВО повинен не тільки володіти спеціальними знаннями, вміннями та навичками, а й відчувати потребу в досягненні успіху в професійній діяльності. Педагогічна творчість передбачає комплексне і варіативне використання всієї сукупності основних теоретичних знань та практичних умінь, бачення проблем у різноманітних педагогічних ситуаціях та осмислення шляхів їх вирішення. Система вищої професійної освіти постійно розвивається і вимагає відповідності рівня підготовки кваліфікованих фахівців вимогам сучасних освітніх стандартів. У зв'язку з цим проблема професійної мотивації студентів до навчання у ЗВО набуває сьогодні особливого значення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематика педагогічного стимулювання

мотивації студентів педагогічних університетів до мистецького навчання, зокрема, до музично-виконавської діяльності, складає предмет науково-методичних досліджень науковців, які працюють у галузі музичної педагогіки та виконавства.

Психологічному аспекту розвитку мотивації до навчальної діяльності присвячено праці Л. Виготського, Ж. Годфруа, Й. Лінгарта, М. Магомедова-Елінова, К. Мадсена, К. Платонова. Музично-педагогічний аспект мотивації досліджувався А. Болгарським, Л. Божович, А. Козир, Л. Куненко, О. Ростовським, О. Рудницькою, О. Хоружою. У наукових дослідженнях О. Бурської, І. Грінчук, А. Душного, Н. Мозгальнової, Г. Падалки, О. Щолокової висвітлюються питання мотивації у здійсненні музично-виконавської діяльності.

Зарубіжні вчені (Д. Брунер, Б. Вайнер, Дж. Григберг, К. Родлер, С. Робінс та ін.) визначають мотивацію як сукупність процесів,

які викликають, спрямовують і підтримують поведінку особистості, орієнтованої на досягнення поставленої мети.

Аналіз психолого-педагогічної літератури свідчить, що мотивація є важливою умовою досягнення успіху в професійній діяльності майбутнього педагога-музиканта, оскільки мотиви навчальної діяльності студентів зумовлюють вищий рівень їхньої активності та позитивне ставлення до навчання.

Формування цілей статті. Метою статті є висвітлення ролі мотивації у процесі музично-виконавської підготовки майбутнього педагога-музиканта.

Виклад основного матеріалу дослідження. Важливим аспектом удосконалення підготовки фахівців у галузі педагогічної освіти є формування та розвиток у них професійної мотивації. Навчальна мотивація здобувача вищої освіти відрізняється від навчальної мотивації школяра тим, що в ній уже закладена професійна спрямованість. Професійна мотивація і пізнавальні мотиви у навчанні, які полягають в інтересі до засвоєння знань, допитливості, отриманні задоволення від інтелектуальної діяльності, тісно пов'язані між собою.

Мотивацію ми розглядаємо як готовність докладання максимальних зусиль з метою досягнення організаційних цілей, що зумовлена здатністю цих зусиль задовольняти певну індивідуальну потребу. Із таким тлумаченням пов'язано запровадження трьох ключових понять: зусилля, організаційні цілі та індивідуальна потреба.

Мотивація навчання є фактором, який детермінує ефективність навчально-пізнавальної діяльності студентів. Значні здобутки в будь-якому виді діяльності завжди корелюють з високою мотивацією особистості. Доведено, що висока мотивація різко підвищує результати навчання, а її відсутність неминуче призводить до погіршення успішності. Вагомим чинником досягнення успішних результатів у навчанні є прагнення до самоактуалізації та самореалізації в майбутній професійній діяльності, прагнення до визнання як у професійному середовищі, так і в суспільстві загалом.

Розкриття професійного потенціалу особистості сприяє її подальшому самовдосконаленню та спрямовує на досягнення результату в професійній діяльності. Це можливо, якщо сформована мотивація та виникає потреба в отриманні знань. Вмотивованість студентів щодо набуття знань з обраного фаху вчителя музичного мистецтва впливає і на розвиток інтелектуально-творчих можливостей, і на вдосконалення безпосередньо практичних музичних навичок. Цей вплив

можна пояснити позитивним супроводом, що продукується в разі зацікавленості здобувача навчальним процесом, специфіка якого передбачає поєднання мистецького навчання з виконавською діяльністю. Мотивація музично-виконавської діяльності містить в собі складові (суспільні ідеали, цілі, спонуки, мотиви, потреби, емоції, оцінки, художні смаки, цінності, інтереси тощо), які постійно змінюються і вступають у нову взаємодію одна з одною. Тобто музично-виконавська діяльність, як і будь-яка інша, є полімотивованою, а специфіка мотивів полягає в тому, що вони безпосередньо пов'язані з їх особистісною значущістю для суб'єкта (Ростовська, 2020, с. 74).

Аналізуючи структуру мотиваційної сфери особистості студента, О. Білостоцька виділяє такі провідні мотиви музично-виконавської діяльності: мотив досягнення, самоствердження; мотиви, пов'язані з образом самого себе та ідентифікації себе з іншими (відомими виконавцями); мотиви самореалізації та саморозвитку, мотиви, пов'язані з поставленим завданням тощо (Білостоцька, 2016, с. 390).

Музично-виконавська діяльність визначається активною спрямованістю на сценічне виконавство. Сам факт, що для одного сцена, ніби магніт, притягує до себе, свідчить про наявність суттєвого фактору мотивації у зв'язку з процесом виконання. Стан страху перед сценою може вказувати на відсутність якогось-небудь мотиву.

Виконавська музична діяльність поділяється на такі види:

- сольне виконавство (вокальне, інструментальне);
- колективне виконавство (спів у хорі, ансамблі, гра в оркестрі);
- акомпанаторська діяльність;
- імпровізаційна діяльність.

Для всіх видів музично-виконавської діяльності характерне сприйняття музичної інформації та її реалізація.

Структура процесу формування мотивації музично-виконавської діяльності містить зовнішні (об'єктивно-предметні) та внутрішні (суб'єктивно-особистісні) складники. Ставлення студента до виконавської діяльності багато в чому визначається тим, які стимули активізації діяльності переважають – зовнішні чи внутрішні. Тому важливим є питання знаходження доцільного співвідношення зовнішніх і внутрішніх мотивів музичної діяльності у процесі виконавської підготовки. Т. Ковбасюк вважає, що «переважання внутрішніх мотивів над зовнішніми забезпечує чітку структуру мотиваційного процесу на професійну діяльність, створює умови реалізації всіх

актуалізованих потреб особистості. Позитивна мотивація сприяє отриманню задоволення від професійної діяльності, створює умови для успішної самореалізації в обраній сфері. Натомість негативна мотивація супроводжується відчуттям внутрішньої напруги, страху та тривоги, що деструктивно впливає на формування професійної ідентичності» (Ковбасюк, 2021, с. 67).

Процес формування та розвитку позитивної мотивації передбачає визначення та усвідомлення кінцевої мети, сформоване професійне уявлення системи навчальних дій для розвитку пізнавальних мотивів учіння. О. Рудницька зазначає, що для розвитку позитивної мотивації в навчанні й творчості має значення забезпечення процесу переживання емоцій задоволення від досягнення успіхів, проявів самостійності та ініціативності, можливості самоствердження тощо (Рудницька, 2005, с. 95).

У контексті нашого дослідження надзвичайно важливим є осмислення механізмів стимулювання внутрішньої та зовнішньої мотивації особистості. Зовнішня мотивація пов'язана, перш за все, із заохоченням та винагородою, а внутрішня виникає в процесі та внаслідок виконання дій, що безпосередньо пов'язані з потребами в особистісному зростанні та самореалізації, а саме: прагненням до інтелектуального розвитку та самореалізації у навчальній та майбутній професійній діяльності; виявленням інтересу до змісту та результатів професійної діяльності; прагненням до високого соціального статусу, досягнення кар'єрного росту та визнання у професійній спільноті. Внутрішньо вмотивовані дії виникають у тому випадку, коли студент, досягаючи успіху, відчувається значимим і компетентним, і це приносить йому позитивні емоції. Саме внутрішню мотивацію характеризує готовність розчинитися в діяльності, сконцентрованість на проблемі та входження в позитивний емоційний стан.

Так званий «потоківий стан», який притаманний для людей з високою внутрішньою мотивацією, характеризується діяльним зосередженням, повним зануренням у процес діяльності. Особливості такого стану спостерігаються у представників творчих професій. Опора на особливості актуалізації «потоківого стану свідомості» в навчальній діяльності запускає процес підвищення мотивації та підтримує його до досягнення максимально високого результату. При цьому викладач повинен звертати увагу на співвідношення складності завдання та

необхідного володіння знаннями та навичками для досягнення поставлених цілей.

Використовуючи педагогічні та психологічні механізми мотивації, викладач може підвищити якість освітнього процесу та його результатів. Серед основних складових комплексу педагогічної дії, які здатні забезпечити позитивне ставлення до того чи іншого виду виконавської діяльності, можна виділити такі: психологічне налаштування на отримання професійної освіти; міжособистісні стосунки між викладачем та студентом, а в разі колективної виконавської діяльності – між диригентом і співаками, оркестрантами, де регулююча роль належить диригенту; фактор репертуару, який безпосередньо впливає на ставлення студента до виконавства. У підготовці до виступу важливі як внутрішні, так і зовнішні мотиви. Бажання самоутвердитися за допомогою твору, який близький за духом і настроєм, відтворення власної виконавської концепції музичного твору є виявом внутрішньої мотивації. За таких умов внутрішні і зовнішні мотиви існують нероздільно.

У процесі виконавської підготовки здобувача під впливом педагога відбувається підвищення рівня музичної майстерності студента, спостерігається зростання інтересу до обраної ним професії, що сприяє позитивним змінам пріоритетних мотивів та перебудові мотиваційної сфери особистості, утворюючи нові смисли і спрямованості. Та слід застерегти від надмірного впливу зовнішніх спонук на мотиви навчально-творчої діяльності, таких як вимогливість, примушування, покарання, авторитарні методи викладача, несприятлива навчальна атмосфера та недооцінка ролі внутрішніх стимулів. Це може бути і невдалий вибір репертуару; невпевненість студента у своїх можливостях; страх перед публічним виконанням.

На думку О. Ростовської, переживання студентом особистісного смислу музично-виконавської діяльності є провідним компонентом у структурі мотивації, який охоплює емоційну сферу людини (Ростовська, 2017, с. 169).

Внутрішня мотивація має велике значення у творчій виконавській діяльності. Наведемо приклад позитивної дії внутрішньої мотивації на особистість:

- стимулює творчість та інновації;
- підвищує стійкість;
- забезпечує задоволення від самого процесу;
- посилює саморозвиток;
- підвищує продуктивність.

Внутрішньо мотивовані студенти, зазвичай, частіше генерують нові ідеї та продовжують працювати над досягненням поставленої мети навіть тоді, коли стикаються з труднощами та невдачами. Внутрішня мотивація дає насолоду в процесі діяльності та спонукає до саморозвитку.

Стимулювання позитивної мотивації майбутніх учителів музичного мистецтва до вдосконалення виконавської майстерності полягає в активізації бажання займатися виконавською діяльністю, підвищенні власного рівня виконавської майстерності, розвитку особистісних та професійно важливих якостей майбутнього вчителя музичного мистецтва, що необхідні для його успішної професійної музично-виконавської та музично-педагогічної діяльності (Барсукова, 2016, с. 8). Та ефективнішою є діяльність, що забезпечується комплексом взаємодіючих вроджено-набутих здібностей (обдарованості) та мотивації. Завдання викладача полягає, з одного боку, у правильному відборі завдань (репертуару) з урахуванням здібностей студента, а з іншого – забезпеченні високого рівня мотивації діяльності.

Розвиток професійної діяльності майбутнього педагога-музиканта в освітньому процесі пов'язаний з постійним оновленням його змістовних та технологічних аспектів, що дозволяють поступово «переводити» навчальну діяльність студента у професійну діяльність спеціаліста, тобто здійснювати зрушення мотивації навчальної діяльності до мотивації безперервного вдосконалення студента-музиканта як особистості та як майбутнього фахівця. Під час навчальної діяльності виявляється наявність чи відсутність прагнення до професійного зростання особистості, формується ставлення до майбутньої професії.

Слід зазначити, що студенти, які вступають на спеціальності музичного спрямування, різняться як за рівнем музично-виконавської

підготовки, так і за спеціалізацією (інструменталісти, диригенти, вокалісти). Враховуючи індивідуальні особливості кожного студента, необхідно застосовували стимули професії та значущості музично-виконавської діяльності, аби кожен з майбутніх педагогів-музикантів усвідомлював власну своєрідність, що в кінцевому результаті спрямовувало б їх до формування правильних установок щодо майбутньої професійної діяльності. Викладач повинен вирішувати завдання відбору змісту навчання, що відображає цілісний досвід вирішення життєвих і професійних завдань і втілювати його шляхом використання притаманних викладацькій діяльності організаційних форм, дидактичних методів та інших професійних інструментів.

Підкреслюючи роль викладача в спрямуванні студента до обраного фаху, І. Глазунова зазначає, що «педагогічний вплив виконує функцію об'єктивного фактору, який впливає на професійні наміри й орієнтації студента щодо віднайдення власних професійних пріоритетів» (Глазунова, 2021, с. 99).

Висновки. Отже, мотивація є одним із напрямків підвищення ефективності підготовки майбутнього фахівця і визначає успішність навчальної діяльності та можливість отримувати задоволення від процесу пошуку й накопичення нових знань. Період навчання студентів є важливим етапом становлення особистості, під час якого актуальна професійна мотивація, яка направляє їхню діяльність на освоєння професії. Важливо мотивувати студентів не тільки до навчання, а й до подальшої педагогічної діяльності.

Перспективи подальшого дослідження феномену мотивації передбачають розробку методики вивчення дисциплін вокально-хорового циклу в умовах дистанційної форми організації підготовки майбутніх учителів.

Список використаних джерел

- Барсукова, Н. С. (2016). Методи і форми стимулювання позитивної мотивації майбутніх учителів музичного мистецтва до вдосконалення виконавської майстерності. *Журнал Науковий огляд*. 8 (29). С. 5–16.
- Білостоцька, О. В. (2016). Структура мотиваційної сфери особистості майбутнього вчителя музичного мистецтва. *Молодий вчений*. 12. С. 387–391.
- Глазунова, І. (2021). Мотивація до навчально-виконавської діяльності майбутнього вчителя музичного мистецтва: зміст і структура. *Наукові записки Серія: Педагогічні науки*. 199. С. 97–101.
- Ковбасюк, Т. (2021). Психолого-педагогічні особливості мотивації педагогів до професійної діяльності. *Нова педагогічна думка*. 108 (4). С. 62–68.
- Ростовська, І. О. (2020). Формування мотивації музичної діяльності у процесі інструментально-виконавської підготовки. *Наукові записки. Серія Психолого-педагогічні науки*. 1. С. 73–78.

References

- Barsukova N.S. (2016). Methods and forms of stimulating the positive motivation of future teachers of musical art to improve performing skills. *Scientific review magazine*. № 8 (29), P. 5–16. [in Ukrainian]
- Bilostotska O.V. (2016) The structure of the motivational sphere of the future music teacher's personality. *Young scientist*. № 12. P. 387–391. [in Ukrainian]
- Hlazunova I. (2021). Motivation for educational and performing activities of the future music teacher: content and structure. *Scientific notes Series: Pedagogical sciences*. Issue 199. P. 97–101. [in Ukrainian]
- Kovbasiuk T. (2021). Psychological and pedagogical features of teachers' motivation for professional activity. *A new pedagogical thought*. 108 (4). P. 62–68. [in Ukrainian]
- Krupskyi Ya. V., Mykhalevych V.M. (2010). *Explanatory dictionary of information and pedagogical technologies*. Vinnytsia: VNTU, 2010. 72 p. [in Ukrainian]
- Lozovoi V.O., Sidak L.M. (2006). *Self-development of*

- Ростовська, І. О. (2017). Мотивація музично-виконавської діяльності як характеристика спрямованості особистості майбутнього вчителя музичного мистецтва. *Наукові записки. Серія Психолого-педагогічні науки*. 1. С. 168–170.
- Рудницька, О. П. (2005). *Педагогіка: загальна та мистецька: навчальний посібник*. Тернопіль: Навчальна книга Богдан. 360 с.
- personality in philosophical reflection and social practice. Kh.: Pravo. 256 p. [in Ukrainian]
- Rostovska I.O. (2020). Formation of motivation for musical activity in the process of instrumental and performing training. *Proceedings. Psychological and pedagogical sciences series*. P. 73–78. [in Ukrainian]
- Rostovska I.O. (2017). Motivation of musical performance activity as a characteristic of the direction of the personality of the future music teacher. *Proceedings. Psychological and pedagogical sciences series*. 1. P. 168–170. [in Ukrainian]
- Rudnytska O.P. (2005). *Pedagogy: general and artistic*. Ternopil: Navchalna knyha Bohdan, 360 p. [in Ukrainian]

**Відомості про автора:
Багрій Тетяна Єфремівна**

musa2016@ukr.net
Мелітопольський державний педагогічний
університет імені Богдана Хмельницького
Наукове Містечко, вулиця, 59, Запоріжжя,
Запорізька обл., 69000, Україна

doi: 10.33842/22195203-2024-02-15-2-31-109-113

*Матеріал надійшов до редакції 15. 10. 2023 р.
Прийнято до друку 31. 10. 2023 р.*

**Information about the author:
Bagriy Tetiana Yefremivna**

musa2016@ukr.net
Bohdan Khmelnytsky Melitopol
State Pedagogical University
Scientific Town, Street 59, Zaporizhzhia,
Zaporizhzhia region, 69000, Ukraine

doi: 10.33842/22195203-2024-02-15-2-31-109-113

*Received at the editorial office 15. 10. 2023.
Accepted for publishing 31. 10. 2023.*